

Brauch Magda

Téged kereslek (I.)

BEKE SÁNDOR ISTENES KÖLTÉSZE*^{*}

Beke Sándor, a szerkesztő, a kiadó és irodalomszervező

A Székelyudvarhelyen működő Erdélyi Gondolat Könyvkiadó az elmúlt évben (2006-ban) ünnepelte fennállásának 15. évfordulóját. Nem kis eredmény ez, ha meggondoljuk, hogy 15 évvel ezelőtt — 1991-ben „csak a tervek, az elképzelések léteztek” és „öt év távlatából Beke Sándor, az Erdélyi Gondolat Kiadó igazgatója elmondhatja: a semmiből kiadót teremtettem” — írja Németh Júlia Ötéves az Erdélyi Gondolat című cikkében (*Szabadság*, 1996. szeptember 12.).

A könyvkiadó — Beke Sándor véleménye szerint (is) — abban az időszakban jött létre, amikor az erdélyi magyarságnak a legnagyobb szüksége volt rá. Működésének eddigi 15 éve alatt tekintélyes művelődési intézménnyé vált, az erdélyi magyar irodalmi élet ma már elképzelhetetlen lenne nélküle. Felvállalta legkülönbözőbb tematikájú művek gondozását, kiadását: szépirodalmi, tudományos, néprajzi, szociográfiai, művelődéstörténeti, nyelvészeti munkákat és ezek mellett a gyermekirodalmat is. E sokoldalúságnak köszönhetően a könyvkiadó már több mint tíz éve az országhatárokon túl is ismertté és elismertté vált, „az egyetemes magyar kultúra vérkeringésében az Erdélyi Gondolat is ott lüktet” (Beke Sándor). A kiadványok több mint 40 magyarországi megyei, főiskolai, és egyetemi könyvtárban föllelhetők, de eljutottak más országokba, a tengerentúlra is.

A XX. század utolsó és a XXI. század első évtizedében az erdélyi értelmiség legjava is szívesen jelentette meg műveit a kiadónál, de elvállalták úttörő jelentőségű művek gondozását is. Mindehhez a könyvkiadó alapítójának és jelenlegi igazgatójának, menedzserének, Beke Sándornak a hozzáértésére, energiájára, kiváló gyakorlati érzékére, szervezőképességére, de nem utolsósorban személyes irodalmi munkásságára volt szükség. Hiszen az igazgató egyben tehetséges költő is, 1993-tól — első kötetének megjelenésétől — évente napvilágot látnak újabb és újabb verseskönyvei.

*A tanulmány a következő Beke Sándor-kötetek istenes verseinek alapján íródott: *Madártemető* (1993); *Védtelen évek* (1995); *Téged kereslek* (1995); *Tüntető magnóliák* (1997); *Megkésett feltámadás* (2002); *Adventi koszorú* (2002); *Láthatatlan sorompók* (2002); *Ismét felgyújtom a mécesest* (2002); *A galambok kirepülnek* (2003); *Elmaradt imák* (2003); *Fehér tulipánok* (2004); *Mosolygó oroszlánok* (2004); *A szeretetnek nincsen temetője* — II. János Pál pápa emlékére (2005); *Lelkemben muzsikál a Hargita* (2006); *Bodzafa virága* (2006).

Beke Sándor istenhitének eredetéről

A szerző fiatalon — huszonévesen — írja első, művészi szempontból már kiértelt verseit, melyek későbbi köteteibe már bekerültek. E költemények elsősorban az elmúlt század 80-as éveinek „átkos” diktatúráját jellemzik meglepő alaposággal és érettséggel. Már ekkor lázadzik a mostoha körülmények ellen, de fiatalos optimizmussal bízik az erdélyi magyarság fennmaradásában. Ez a téma azóta is állandó jelleggel jelen van költészetében. A szülőföld szeretete mellett mint fő témaköröket említhetjük szerelmes verseit, a gyermekeihez szólókat, az ars poetica-szerű vallomásokot és — nem utolsósorban — istenes verseit. Már 1990-ben a *Székegy Útkereső* irodalmi és művelődési folyóirat főszerkesztőjeként szükségét érezte a vallásos anyagok közlésének, majd az Erdélyi Gondolat igazgatójaként és szerkesztőjeként több szerző vallásos tárgyú műveit is megjelentette.

Az istenhit már a reneszánsz, de különösen a felvilágosodás kora óta alapvető változásokon ment át a tanult emberek körében. Eltekintve a vakbuzgók, a szektások stb. tömegétől, ma már csak a zsenye gyermekkorban lehet az egyes vallások tételeit egy az egyben elfogadni. Ekkor még a mennyország és pokol története megfér a gyermek mesevilágának egyéb hiedelmei (tündérek, boszorkányok, varázslók stb.) közt, ennél fogva képes mindezt a vallás tanításai szerint elfogadni. Ezt a hitet, az ilyenfajta vallásosságot többnyire már a serdülőkor elején megintatják a gyarapodó élettapasztalatok, a mindennapi életben észlelt ellentmondások (Isten nem mindig a jókat segíti, az imádság, a böjt hiábavalónak bizonyult). Természetesen, a vallás ezeket az ellentmondásokat is meg tudja indokolni (Isten azt bünteti, kit szeret, a szegényeké, a szenvedőké a mennyek országa stb.), de az egészséges gondolkodású serdülő és ifjú ember magától értetődő optimizmussal tekint a világba, benne saját jövőjébe, és már elsősorban saját magában hisz. Ekkor távolodik el a vallás dogmáitól, sőt, magától Istentől is (mert a kettő nem ugyanaz). Aztán felnőttként, szembetalálkozva az élet kisebb-nagyobb nehézségeivel, a leküzdhetetlennek látszó akadályokkal, a sikertelenségekkel, a csalódásokkal, netán betegséggel vagy közeli hozzátartozóinak halálával, érett korban visszatér a hithez — amelyet nem veszített el, csak elhagyott —, de ez már rendszert nem azonos gyermekkori hitvilágával.

Már a reneszánsz költő, a protestáns hitű Balassi Bálint is párbeszédet folytat, vitatkozik saját Istenével, valósággal „logikus” magyarázattal próbálja meggyőzni, hogy segítsen rajta, bocsássa meg bűneit:

„Nem kicsiny munkával, fiad halálával váltottál meg,
Kinek érdeméért most is szükségemet teljesíts meg.
Irgalmad nagysága, nem vétkem rútsága fellebb való”

(Adj már csendességet)

Már ezt a „logikus okfejtést” sem lehet véletlennek nevezni, pedig a XVI. században írták le. Természetes és nyilvánvalónak tűnik, hogy a XX., sőt a XXI. század értelmes, racionálisan gondolkodó embere már nem tudja elfogadni, vagy legalábbis átértelmezi a vallás merev dogmáit; a bibliai történeteket, a világ teremtését, Ádám és Éva bűnbeesését vagy Jézus csodatételeit jelképesen fogja fel. Istenben — nevezze a maga nyelvén akárhogy — mégis hisz, mert hinni akar, mert hinnie kell, szüksége van erre a hitre, mint mentőövre, mint utolsó szalmaszálra, amelyben megkapaszkodhat a megpróbáltatások idején. Az istenhit gyógyír a betegség, a halálfélelem ellen, erőt ad a további küzdelemre, az élet nehézségeinek elviselésére.

„Hiszek hitetlenül Istenben,
Mert hinni akarok,
Mert sohse volt úgy rászorulva
Sem élő, sem halott.”

— írja Ady Endre mintegy 90 évvel ezelőtt, de akár ma is írhatta volna.

Beke Sándor nem „hitetlenül” hisz Istenben, sőt, egyes korábbi vélemények szerint, hite nagyon is egyértelmű. Regéczy Szabina Perle református lelkipásztor — költészetét elemezve — így jellemzi a költőt: „mélyen hívó, istenkereső, igaz lélek”, aki „erre az istenközelségre már gyermekora óta vágyott, s ez a vágy benne egyre nő” (*Szövétnék*, 2003. április). Istenes költő, aki jól látja „a bálványimádók nagy körtáncát a Semmi körül”... egy olyan korban, amikor „ingyencirkuszisták” nagyokat kacagnak a markukba, olcsó maskarások hősei ünnepelnek, mert „meginog az emberség és ömleng a szófecsegés” — állítja Ábrahám János Beke Sándor *Védtelen évek* című kötetéről (*A remény és a hit versei*. Vasárnap, 1995. október 22. — az idézetek a költő verseiből valók).

A költő istenhitének „rokonsága”

Beke Sándor istenhite valahol mégis rokon a Balassiéval vagy akár az Adyéval is. Ő sem a vallás — bármelyik vallás — dogmáit hirdeti verseiben, sőt a vallásos szimbólumokat, kellékeket is igen ritkán használja képanyagként (kivétel a karácsonyfa és a harang, illetve harangszó, de ezek már köznapiaknak számítanak). Ő is a maga Istenében hisz, imái egyéni imák. Az ő Istene minden ember számára „hozzáférhető”, elérhető, következésképpen istenes versei „ökumenikus” jellegűeknek tekinthetők. Nem tesz különbséget vallás és vallás között, a római pápát éppen úgy tiszteli, mint Dávid Ferencet. Beke Sándor Istenével — akárcsak a Balassiéval — beszélgetni lehet, sőt, a költő az elmúlt század borzalmaira gondolva még a számonkéréstől sem riad vissza (*Auschwitz, Abszurdum*). Nézőpont kérdése, hogy ez több-e vagy kevesebb a megszokott istenes, vallásos tárgyú líránál. Véleményem szerint több, értékesebb, hiszen ebben a lírában megtaláljuk a vívódó, olykor kételyektől gyötört embert, akinek meg kell küzdenie, elsősorban saját magával, hogy ne veszítse el az Istenbe vetett hitét.

Ezt a küzdelmet — ha valóban így van — legeredményesebben azokkal a költeményekkel vívja meg, amelyekben „közvetlenül”, saját szavaival Istenhez fordul, azaz imádkozik. Nem véletlen, hogy maga a szerző az ilyen verseket — igen találó kifejezéssel — versimáknak nevezi.

A költő — legutóbbi kötetének (*Bodzáfa virága*, 2006) — egyik versében elárulja, hogy már gyermekkorában is másképp imádkozott, mint kis társai: saját szavaival fordult Istenhez:

„Gyermekkoromban szégyelltem,
ha imádkozni láttak,
mert vallásórán,
amikor saját szavaimba
foglaltam imámat,
őszinteségemért kikacagtak
a nagyobb gyerekek.
Ezért,
bárhol kulcsoltam kezemet imára,
mindig megvártam
a sötétedést.”

(*Titokban imádkoztam*)

Nem véletlen tehát, hogy istenes versei között ez a „műfaj” igen gyakori. Ezek a sajátos hangú imák is Istentől származnak — ha szabad ezt mondani — az egyház közvetítése nélkül. Ezt fejezi ki a *Gondviselőm* című, 1995-ben keletkezett költemény is:

„köszönöm Néked,
azt az egyszerű
esti imát,
amit eszembe juttattál,
köszönöm Néked,
Uram,
ezt a fennkölt ébrenlétet,
a meghitt
beszélgetést
köztem és Közted”.

Az ima a költő számára nyugtató hatású, megszabadítja a halálfélelemtől, életének szépségeire, örömeire tereli gondolatait, amelyekért hálát ad Istenének. *Hála* című nagylélegzetű költeményében sorra megköszöni az élet konkrét és elvont jelenségeit, tapasztalatait, amelyekben része volt:

„Köszönöm, Uram,
ezt a világi expedíciót.

A felfedezések örömét.
 Azt a sok elringató
 és békés éjszakát
 a parányi lila csillagokkal.
 A világmindenség hangját.
 Az érdekes embereket,
 akiket megismertem.
 A gyermeket
 belőlem,
 a megtartó emlékezetben.
 Az érzést,
 hogy gyermeket nevelhettem.”

Megpróbáltatásait, az életben elszenvedett vereségeit is megköszöni Istenének: hiszen ezek révén sikerült számtalanszor győzelmet aratnia önmaga fölött:

„Köszönöm, Uram,
 a kételyt,
 s a bizalmatlanságot.
 A kilátástalanság felvillanó esélyeit.
 A szenvedés stációit.
 A félelmet.
 A hűség szigorát.
 A türelem szigonyait.
 Számtalan vereségemet.
 Várakozások állomásait.
 A parányi túlélések ünnepeit.
 Az önmagunk feletti győzelem
 kilométerköveit.”

Hasonló érzelmeket fejeznek ki az *Istenhez szól* és *A lélek vallomása* című költemények is: „Nagy / magányomban / vagyok / igazán tiszta — / Meztelenül, / egyedül, / mint mikor / még nem / öltöztem fel / testeddel —”

Ugyancsak *Megkésett feltámadás* (2002) című kötetében közli *Bűn* című versét, melyben bűneinek bocsánataért fordul Istenhez. Úgy érzi: nehéz hátizsákként hurcolja magával bűneit, melyek között a legsúlyosabbnak azt ítéli, hogy rosszul, azaz „tévedve” hitte Istent:

„Uram,
 és bocsásd meg bűneimet,
 roppantul nehéz a hátizsák,
 a képmutatás,
 az átkozódás,
 s a sok hazugság;

ezt a gyarló hátizsákot
 segíts levenni vállamról,
 Uram,
 segíts rajtam,
 ki hidegvérrel
 néztem szembe
 annyiszor Veled,
 ígértem fűt-fát,
 és tévedéseimben
 tévedve hittelek —”

Két évvel később megjelent *Mosolygó oroszlánok* című kötetében (2004) is teljes meggyőződéssel vallja Isten mindenhatóságát: „Mi emberek, / csupán szószólói / és végrehajtói lehetünk / az isteni ítéletnek” — fejezi ki tömören véleményét *Sorsunk* című négysorosában.

Az elbizonytalanodott ember versei

E szilárdnak látszó meggyőződés ellenére, istenes verseiben mégis megtaláljuk a vívódó, olykor kételyektől gyötört embert.

„A kételkedő, olykor megfáradt ember elbizonytalanodása, elidegenedése áll az egyik póluson, a másikon pedig a »szeretet evangéliumába« vetett hit bizonyossága” — írja az *Ismét felgyújtom a mécsest* című kötet fülszövegében Csire Gabriella. Filozofikus tartalmú, rövid verseiben valóban gyakran találkozunk ezzel az „ellenpólussal”: „Lelkemből / elszállt a keserű káröröm. / Lám, nem tudom, / akkor most kiért, / vagy miért bűnhödöm?” (*Lábadozás*). *Visszatérő álmom* című versében a túlvilág fogalmában kételkedik: „Üres koporsót visz a víz, / s meleg kenyérbe ültetett gyertyát, / mondd, hová menekültél bűneid elől, / országod lett a mennyország?”, ugyanezt, illetve az igazságos ítéletet kérdőjelezi meg *Közérzet* című művében is: „Elovadt jéghegyek / világtengerén / ki tartaná számon / az ember pogány / emlékezetét?” A túlvilágban való kételkedés több versében is eléggé konkrétan megfogalmazódik: „Arcom égni kezdett a láztól / és megjédtem a feltámadástól” (*Félelem*). „Az utolsó perctől / Az utolsó másodperctől / A nemlét első pillanatától. / A szembesüléstől — Félünk a mennyországtól” (*Félünk*). Hasonló érzelmeket, gondolatokat, kétségeket találunk *Tűnődés*, *Klónozás*, *Új évezred kapujában*, *Az oltár előtt*, *Teremtés*, *Téli krimi* és más verseiben is. A pesszimista életérzés néha „beköltözik” a költő lelkivilágába, ilyenkor egymást követik rövid, filozofáló s egyben az isteni megváltásban kételkedő versei: „Megjósolom jövőnket: / nevenincs, / leperzselt földön / senki sincs. / Szomorú emlékünkhöz / behantolt kincs. / Fölötte öröködik / egy árva kikerics” (*Kasszandra-jóslat*).

Ezt az érzést fejezi ki *Azt hittem* című verse is: „Azt hittem, / nekem nyílik a cseresznyevirág, / értem ébred reggelente a Nap, / nekem énekel a rigó, / kedvemért hajladoznak / a szomorúfüzek — / azt hittem sokáig...”

Volt már szó róla, hogy a költő — a történelmi közelmúlt érthetetlen és értelmetlen borzalmait latolgatva — olykor még a „számonkéréstől” sem riad visz-

sza. Mint annyian, azóta ő is fölteszi a kérdést: hol volt az Isten, amikor a szörnyűségek megtörténtek: „Isten homlokába / fúródtak / a szögesdrót / rozsdás szegei” (*Auschwitz*).

Abszurdum című négysorosa ugyanezt a gondolatot sugallja: „Füstbe szálló testeddel / boldogan egyesülnek / a krematórium fölött / gomolygó fellegek.”

A borzalmak nem múltak el a XX. századdal, de a költő úgy érzi, meg kell köszönnie Istennek, hogy mi viszonylag békében élünk: „Képernyőn néztem végig / a terrortámadást, / túsok halálát, / gőzölgő vértócsát, / családtagok könnyes arcát, / mentőautók nyüzsgését / a késő őszben. / Hirtelen magamba szálltam, / és eszembe jutott, / milyen régen nem imádkoztam, / s rég nem köszöntem meg Neked / a csendes mindennapokat, / s rég nem kértelek semmire” (*Elmaradt imák*).

A vívódó, olykor kételkedő ember és költő minduntalan arra törekszik, hogy visszakapja — ideig-óráig — elvesztett istenhitét. Láthattuk ezt már *Bűn* című versének említésekor, de a gondolat állandóan visszatér:

„Bűn-csokor nyílik lelkemben.
Vízzel öntözöm nap mint nap
tiltott kertemben,
vétkesebb leszek minden perccel.
Hazavárlak,
hogy elmondjak mindent neked.
Viaskodom a perceimmel.”

(*Viaskodás*)

„Ver az Isten. / Magas égből / jéggel dobál — / Fejbe vágják szitkai” (*Jégeső*).

Istenkeresés. A kételyek legyőzése

Beke Sándor istenhite azonban erősebb kételyeinél, annál is inkább, mivel maga is igyekszik legyőzni időnként fel-felvillanó negatív életérzését, pesszimista hangulatait (melyektől egyetlen normális emberi lény sem lehet mentes). Láttuk, hogy már gyermekkorában egyéni hangján szól Istenhez, ami azt jelenti, hogy erősebben hitte, mintha csak a megtanult imádságok szövegével fordult volna hozzá (*Titokban imádkoztam*). *Megvilágosodás* című versében megvallja, hogy később, egy időre elveszíti hitét: ifjúkori önbizalma, gőgje hitetlenségbe sodorja, és csak akkor „ébred fel”, amikor álmai, vágyai, törekvései sorra csődöt mondanak. Ekkor — a különféle okok keresése után — rá kellett döbbsennie, hogy élet- és munkakedvét csak az Istenbe vetett hit tudja visszaadni számára:

„Visszaemlékszem
arra a dacos fiúra,
aki az élet forgósínpadán
kételkedve állt a reflektorfényben,
ahol a váratlan fénycsóvában

— mint egyszerű polgár —
 megjelent
 és kezet fogott vele az Isten.”

Gyermekkori emlékeinek felidézése általában elvezet az istenhit kérdéséhez. Legjellemzőbb talán az *Ismét felgyújtom a mécsest* című költemény. Az egykor látogatott templom légkörének tárgyias felidézése (imakönyvek, Biblia, szószerk stb.) után — mint más verseiben is — a harangszó „szólítja” vissza Istenhez a költőt:

„Uram,
 visszatérek
 a gyermeki szívbe
 és felmegyek abba a régi
 templomtoronyba,
 s a kilátó ablakában
 ismét
 felgyújtom a mécsest —”

Visszautaznék című, nosztalgikus hangú versének a gyermekkor vidám emlékeit idéző szakaszai között is megtalálhatók azok, amelyek a hithez, a vallásos neveléshez kötődnek:

„Visszautaznék gyermekkoromba,
 hogy tiszta gyermeki szívvel
 beléphessek a vallásórára,
 ahol lélekben
 a Jordán vizébe merültem,
 s az Ígéret földje felé
 mezítláb bolyongtam át a pusztán
 zsidó barátaimmal...”

Gyermekkori emlékeihez kötődik az *Angyalok* és a *Csillagok leszállnak az égen* című vers is, valamint a legújabb kötetében (*Bodzáfa virága*, 2006) közölt *A három hatalmas* című költemény, melyben — szokatlan, mosolyt fakasztó hangon, mely ritka színfolt költészetében — gyermekkori naivságát árulja el. Arra keresi a választ, hogy ki a három leghatalmasabb a világon, és milyen sorrendben követik egymást:

„Vakbuzgó katolikus anyám
 megválaszolta kérdéseimet:
 így tudtam meg
 a korzón, séta közben,
 hogy a jó Isten áll az első helyen,
 utána államelnökünk következik,
 őt valamelyik amerikai követheti,
 mert csak Amerikában lehet

nagyon gazdag az ember.
 Igaza lehet anyámnak, gondoltam,
 s meg voltam győződve,
 hogy az első helyet a rangsorban
 Isten foglalja el a mennyben,
 nemhiába imádkoznak hozzá
 az emberek minden este,
 az Istent államelnökünk követi,
 ez csak természetes
 — sok képről nézett ránk mindenünnen —,
 a harmadik helyen pedig egy amerikai áll,
 a távoli, dúsgazdag tengerentúli elnök,
 akit anyám nem tudott megnevezni.”

Isten keresése és megtalálása szinte kimeríthetetlen téma az eddig megjelent Beke-kötetekben.

Huszonötévesen című költeményében így vall erről: „És huszonötévesen / néha / imára kulcsoltam kezem, / és szobám szögletében, / Istenem, / téged kerestelek.”

Pogány lidércek című nagyméretű poémájában előbb „imát mond a huszadik századért” (a vers 1987-ben íródott) majd a végkövetkeztetés így hangzik:

„De mégis,
 hinni szeretném,
 hogy pogány lidérceimben
 a szorongó hit
 csupán elalélt egy kicsit
 szívemben,
 s az ég koporsójában is
 csak szundítottak
 a görög istenek,
 és lidérces álmainkban is
 beteges szájhősök
 énekeltek.
 Jégvirágos
 törpeálmokat
 csontváz-szerelmünkben,
 ebben
 a lidérckoszorúban,
 majdnem kétezerben.”

Téged kereslek című kötetének (1995) azonos című nagylélegzetű poémájában a költő a természet és a világegyetem minden jelenségében — a fűszálon lapuló har-
 matgyöngyben csakúgy, mint a különböző ásványokban, vegyületekben, mole-
 kulákban, sejtekben, kémiai kötésekben, kihalt és élő állatfajtákban, az emberi szer-
 vetben, a déli harangszóban, a lelkiismeretben, a Szentírásban és a kőtáblákban, a

reményben, a türelemben és a türelmetlenségben — azaz konkrét és elvont jelenségekben, fogalmakban egyaránt — végül a két legfontosabb dologban: a kenyér ízében és a halál sikolyában Istent keresi, Isten létét véli fölfedezni. Himnikus szárnyalású költeményének csak a befejezésében mondja ki Isten nevét:

„Téged
kereslek
egyetlen életemben
Téged
kereslek
akivel
annyiszor találkoztam
akivel
annyiszor beszéltem
akitől
annyi segítséget kértem
aki
nélkül
annyira szegény lennék
és erőtlén —
Téged
kereslek
Istenem...”

A nagy bőbeszédű poémák után, későbbi köteteiben, tömören, lényegretörően is megfogalmazza istenhitét. Véleménye szerint a hívő ember önmagában hordoz, önmagának épít templomot:

„Keresem a helyet,
a csendet,
a magányt,
a rossz emberektől mentes
viszálytalan lakást,
ahol magamba szállva
imát mondhatok.
Ezért építettem
szívembe
templomot.”

(Templom)

A szeretet pedig Istennel költözik az újonnan felépített otthonokba.

„A kőművesek
házakat építettek,
a házakba falakat húztak.
Miután az emberek

beköltöztek a lakásokba,
Isten megáldotta őket,
és szeretetet küldött
otthonukba.”

(Hiánypótlás)

Képmutatás és „tisztálkodás”

Mivel a költő úgy érzi, hogy megtalálta az igazi istent, nem tudja elfogadni korának képmutatását, a szeretet, a lelki élet hiányát, az igazi istenhit megingását: „A nyers világ elől / bekattant — / nem nyílik már / a lélekzár” — állapítja meg *Lélekzár* című rövid versében. Újabb, már a XXI. században megjelent kötetekben gyakoriak e témába vágó rövid versek: „Vadonatúj arcok, / műmosoly, műszeretet. / Mintha műemberek / lennénk mi is. / Lehetséges, hogy Jézus / már csak muszájból jön? // Naftalin szag áporodik / a templomban —” (*Hűsvét*).

Képmutatás és *Tisztálkodás* című verseiben is tömören fogalmazza meg a vallássságot mímelő vallástalanságot, hitetlenséget (ez a magatartás különösen jellemző mai korunkra): „Az első padban imádkozik, / vagy csak a szemét forgatja. / Ránézett és megbotlott / Jézus, hátán a kereszttel” (*Képmutatás*).

„Mosakodik a bűnös.
A megbánás könnye
csordul le arcán.
Majd tükörbe néz.
Látja, hogy tiszta.
Törülközik arcán a gyónás.”

(*Tisztálkodás*)

Még tömörebben foglalja össze — talán önmagát is beleértve (erre utal a többes szám első személy használata) a gyarló, bűnös, de vétkeitől szabadulni akaró ember természetrajzát: „Ma meggyónod a bűneidet — / holnaptól ismét vétkezel” (*Gyarlók vagyunk*).

A modern kor képmutatását, gyarlóságát, szeretethiányát, pogányságát — a költő szerint — Isten egy újabb vízözönnel fogja megtorolni:

„Ha ellepi az egész földet a víz,
levesszük Noé bárkáját a padlásról,
beletesszük a kecskegidát, a tyúkot,
a családi fényképet a falról,
nagy mama szétnyűtt bibliáját,
az eszcájgot és a házi patikát,

alsóneműt, leberdzseket,
videokazettát és cédé lemezt,
a foszforos csillagokkal teleszórt
ajándékpárnát
meg a selymes érintésű kínai pokrócot —
s ha ellepte az egész földet a víz,
megszólal az Isten:
— Kellett nektek viszálykodás, emberek,
pusztulás, vízözön, árvíz!”

(*Kellett nektek*)

A halálfélelem költészete

Jelentős helyet foglal el Beke Sándor istenes költészetében a halál témaköre. Egyes versek tanúsága szerint az elmúlástól való félelem már gyermekkorában jelentkezik — ami egyébként természetes minden egészséges gondolkodású „kis-embernél”. Többek között két jelentős verse — egy korai és egy a legfrissebbek közül való — tanúskodik erről.

Az 1984-ben írt, *Amikor csak epret és málnát árulnak a cigányok* című, óvodáskori emléket idéz. A mesék világában élő kisfiú azt hitte, hogy az utcájukban egykor járó cigányok bádoglemezeiből rakétát építhet, mellyel felszállhat Istenhez a mennybe, s így halhatatlanná lesz, mint az angyalok. Halálfélelmének első megjelenését azzal indokolja, hogy el kellett veszítenie a csodákban való hitét: „de nagyon szomorú lettem / amikor láttam / hogy felénk / már csak epret / és málnát árulnak a cigányok —”.

Másik gyermekkori emlékét idéző verse 2006-ban került kötetbe. Már a cím is sokatmondó: *Az első rettegés*. Mivel családja rossz előjelnek tekinti, hogy Szilveszter hajnalán a nyitott ablakon beosont a szobába egy nagy, szürke macska, a gyermek a rá következő egész évben attól rettegett, hogy ki fog meghalni a családjából: „Minden reggel, / amikor munkába indultak a szüleim, / a szemükbe néztem félve: / vajon fogjuk-e még látni egymást? / Lelkem mondhatatlan örömmel volt teli, / ha este mindketten hazajöttek. / Esténként szorongó szívvel / kulcsoltam össze kezeimet attól kezdve, / és titokban imádkoztam értük. / Könnyes imáimban / mindig hálát adtam Istennek, hogy élnek.”

Az előzőkben volt már szó arról, hogy az istenhívő költő kételkedik a halálon túli élet formáiban (túlvilág, utolsó ítélet, feltámadás, mennyország stb.). Ebből egyenesen következik, hogy a halál — saját, egyszer bekövetkező halála, illetve másoké — számára mindig a lét végleges lezárását jelenti. Ezt tükrözik a *Nem az Isten*, *A láthatatlan szobrász*, *Az utolsó állomás* című versek. A költő nem kerüli meg a halálfélelem kérdését sem — amint azt már láthattuk az előzőkben idézett *Félünk* és *Félelem* című versekben —, de igyekszik megbarátkozni a gondolattal

(több kevesebb sikerrel): „Temetik jó ismerősömet — / Kék virágú katángkórók között, / szűk ösvényen kísérem. // Barátkozom a gondolattal” (*Barátkozás*).

„Meg kell tanulnod,
 hogy semmi sem a tiéd,
 sem a ház,
 sem a hegy,
 sem a virág —
 Meg kell tanulnod:
 csupán a lélek az,
 amit aggodalmasan cipelsz —
 a többi örök látszat
 és földi homály.”

(*Mondogató*)

A viszonylag még fiatal költőnek néha még kedve támad kacérkodni a halállal, bár e témakörben idézett versei jórészt a legutóbbi köteteiből valók: „Találkoztam a halállal. / Nem szóltam hozzá. / Kimérten szembenéztem vele. / Nem követtem meg. / Nem követett el merényletet” (*Diplomácia*).

Megrázóan szomorú hangúak viszont azok a kisebb költemények, amelyekben a már elköltözött kedvesek emlékét idézi meg. Szeretteinek elvesztéséért nem pótolhatja semmilyen vigasz: „Valaki mindig hiányzik. / Valami mindig hiányzik. / Valakiért és valamiért / mindig hiányérzetünk támad, / mert hiányuk olyan, / mint egy csésze forró tej / és az újsütetű kenyér / az asztalon —” (*Tej és kenyér*).

A temetés után hazatérő hozzátartozók vigasztalanul nézik az elköltözöttre emlékeztető, értelmüket vesztett tárgyakat *Ha visszatérsz* című versében: „Ha visszatérsz a házba, / ahonnan eltemetted, / nyitva még az antik szekrényajtó, / s ott találsz a piros csempekályhán / a zománcozott, kerek fülű teáskannát, / a villát az edények között / a mosogatóban, / a pamacsot, s a borotvát / a habos vízzel teli fehér lavórban, / a kockás inget a széktámlán. / Keresed őt a fenyőkoszorúk / ittfelejtett illatában, / s a kandallótükréből valaki / szembenéz veled: / a konyhaasztalon szárad / az utolsó kenyérszelet.”

Ugyanez a hangulat árad a *Fobász* és a *Novemberi szél* című versekből is: „Megglegbbennek, / halkan zizegnek / koszorúidon a szalagok — / Friss hantod földjét / morzsolgatják az emlékek” (*Novemberi szél*).

Talán a legmegrázóbbak azok a versek, amelyekben a költő a halál pillanatát ragadja meg: „Szemei egyszer csak / elhomályosodtak — / akkor történt / átsétált / a virágos vadászmezőkre” (*Átköltözés*).

Az élet szépségeitől, apró örömeitől való búcsú fájdalmát fejezi ki *Anna néni* című verse: „Anna néni, / evett-e a majorság? / Nem látja, / a maga földjén legelnek a bárányok? / Nyári almát lopnak a gyermekek! / Ki hagyta nyitva a kertkaput? / Az ágyásokban kapirgálnak a tyúkok! / Jaj, hazajött a csorda! / Miért hunyta le a szemét, / épp ilyenkor, / Anna néni?”

Álom és valóság összefüggését, illetve a rossz előérzet hatalmát sugallja a következő költemény: „Szénás szekeren ültem álmomban, / két gyönyörű mén húzta szekerem, / de nem az országúton, / hanem a patak medrében haladtam, / a víz folyásával szemben — / Hiába húztam a gyeplőt, / a gát előtt a lovak vízbefúltak. / Másnap érkezett a hír, / hogy öreg szomszédunk / fölött, a patak-zúgásos hegyekben / éjjel visszaadta lelkét a Teremtőnek —” (*Búcsúzó lélek*).

Igen jellemzőek a halálba átlépőhöz szóló — olykor vigasztaló, bár a valóságot hűen ábrázoló — búcsúmondatok: „A cseresznyevirágok üde színe lehervadt arcodról. // Sárga lettél, mint az olajfesték az ajtófélfán. // Kezed örök imára kulcsolódott. // Becsukták fejed fölött a tömör mennyezetet. // Pihenni készül tested az éjsötétben. // Figyelj! Angyalok viszik a lelked. // Istennel találkozol a halhatatlan létben. // Csillag leszel a kozmosz tengerében” (*Búcsú-mondatok*).

Egyedül a II. János Pál pápa emlékére írt poémában (*A szeretetnek nincsen temetője*, 2005) találkozunk a halál utáni életben való hit gondolatával, bár ez is inkább jelképesen értendő:

„lengyel szíved,
melyet az emberiségért áldoztál,
fényeskedjék
az angyalok birodalmában,
s a csillag,
mely lelkedből születik,
ragyogjon
holnap is felettünk!

Ragyogjon fényesen,
hogy ne szomorkodjunk többé,
és örvendezzünk
és derűsek maradjunk
a közös hitben,
Jézus Krisztus
megtartó erejében —
mindörökké!

Ámen.”

A halál témájának ellenpólusaként jelentkezik a kötetben az életigenlés, az életöröm kifejezése. Természetesen, ez az érzés is a költő istenhitével hozható összefüggésbe, az életkedvet is Istentől kapott ajándéknak tekinti. Az élet — a költő szerint — „kibontásra váró ajándékcsomag” (*Az élet*).

A szeretet versei

Verseinek tanúsága szerint életének örömei között döntő szerepe van a szeretetnek. E fogalom tömör meghatározása így hangzik: „Csak akkor / szeretnek igazán, / ha nem tudnak / nélkülözni” (*Mikor?*).

Verseiben elsősorban szűkebb családjára iránti szeretetét jeleníti meg: „Ha hozzám érsz, / ha mellém bújsz, / ha érzem tested melegét — / ilyen fontos / az ember életében a szeretet?” (*Szeretet*); „Ragyog a szemed. / A lelked ragyog. / Gazdag vagy. / Tiéd / e nyers világ. / Világod ez, / s te uralod” (*Fiam*).

A költő számára, éppen családi, meghitt jellegénél fogva legszebb ünnep a karácsony, gyakori témája verseinek maga az ünnep és jelképe: a karácsonyfa (a későbbiekben még lesz róla szó). *Apró örömök* című versében gyermekének szemével látja a karácsonyeste hangulatát:

„Isten országából
alászállnak a fehér angyalok;
hallom az első sírást,
Jézus hangját
és boldog vagyok:
gyermekem arcát fürkészem félve,
tekintetét beragyogja a szent varázs,
lelkében apró örömök csillannak;
megszólalni hallom szívében
a jászol ringatta
kisdedet —
a régvárt Messiást.”

Képzeletében — szerencsére csak ott — lejátszódik egy karácsonyeste, melyet egyedül, szeretete nélkül kellene eltöltenie (*Karácsony, nélküled*): „nem énekelném, / csupán a rádióból hallgatnám / a Mennyből az angyalt / és elárvultan / gyűjtanám meg / kezemben tartott gyertyáimat / a csillagvirágokkal teleszórt / ablak előtt. / Elképzelttem, / kedves, / milyen is lenne a karácsony — / nélküled? / Csillogó fürtjeiket / nem a karácsonyfán, / hanem az égen, / a csillagok között / felejténék az angyalok...”

Ismét megszülettem című költeménye is életörömről tanúskodik. Reggeli ébredés után, eufóriás hangulatában lelkesen fogadja a köznapi élet jelenségeit — vagy inkább jelentéktelenségeit — a fészekrakó madarakat, a nyikorgó szekéren fát szállító bácsit, a kéregető koldusok hangját, az autók rekedt dudáját, a brazil kávé illatát, a kedves ébredésre biztató hangját: „hogy ideje lenne már felkelni, / mert eddig / a többi költő is felkelt / és álomittasan / elindult valahová, / talán bokáig érő kabátban / vagy turkálóban vásárolt / színes anorákban, / hogy újra felfedezze / ezt a sokarcú, / örökké változó világot — / talán csak saját magának.”

Isten és költői hitvallás

Ezzel meg is érkeztünk az arc poetica-szerű vallomásokhoz. Talán fölösleges is említeni: a költő hite szerint az ihlet is Istentől származik:

„Isten
a költő fejére
tette kezét
és feltámasztotta
a szavakat.”

(Ihlet)

Beke Sándor már „huszonötévesen”, azaz első kötetében (*Madártemető*, 1993) istenkeresésével egyidőben helyezi egymásra költészetének „lélektégláit”: „Huszonötévesen / lélektégláidat / helyeztem egymásra, / KÖLTÉSZET, / mert tudtam, / hogy Te vagy, / s ha nem, / Te leszel a / világnak a vára / és mindenfelől / mindenfelé / sok ablakod / nyílik majd a / világra” (*Huszonötévesen*).

Két évvel később (*Védtelen évek*, 1995) című kötetében meggyőződhetünk arról, hogy ezek az ablakok valóban kinyíltak. Idézném itt ismét Ábrahám Jánost, aki a már említett cikkében (*A remény és a hit versei*. Vasárnap, 1995. október 22.) így jellemzi Beke Sándor költői hitvallását *A költészet ablakai* című versében (a vers 1989-ben íródott):

„Amivel végképp meggyőzött engem Beke Sándor, hogy ezzel a szerény verskötetével igazi költőt, sőt: istenes költőt avatunk, azt a kis kötet utolsó darabjában, *A költészet ablakaiban* mondta el. Eszerint a költészet lehet virág (übü-korok és übü-királyok temetőjében is), lehet „lelkek, hazák, istenek genézise”, lehet „szerkezet nélküli vihardár”, sőt Enola Gay-szerű szuperbombázó is, amely az atombomba gombját először növesztette a világ fölé; a költészet lehet „az emberség ars poeticája az eszmények kongresszusán”, de a költészet mindeneke-lőtt „litánia, ima: Ima az emberért”.

Későbbi kötetében is (*Elmaradt imák*, 2003) „több szólamban” fejt ki ezt a gondolatot: „Amikor megszületett, / versbe öltöztettem. / Most csendes léptekkel / indul feléd — / a betűk köntösében” (*Lelkiállapot*); „Xilofon, hárfa, hegedű, / szférák zenéje, / angyal-muzsika: / kéziratok fekete betű-erdejében, / fehér égen, kánonban / csillag-kórusok énekelnek —” (*Összhang*).

Istenhit és szülőföld

Végül, de nem utolsó sorban, Beke Sándor istenhite és költői hitvallása ötvöződik szülőföldjének szeretetével, az erdélyi magyarság sorsa miatt érzett aggodalmával. *A szavak vérpadán* című 1990. márciusában keltezett, Sütő Andrásnak ajánlott verse az 1990-es marosvásárhelyi tragikus események kapcsán íródott, bizonyítandó, hogy a szerző érzékenyen reagált a magyarságot ért sérelemre.

Akárcsak néhány korábban említett versében, elkeseredésében ezúttal is Istentől „kéri számon” a szavak fejedelmén esett sérelmeket: „Ó most is / miért csatapult el / mellőlünk az Isten?” A szó nemes értelmében vett alkalmi versének végén mégis imára buzdít:

„SÜTŐ ANDRÁS,
a szavak vérpadán
most érted imádkozunk:
bugyogjanak felénk a fenséges
szavak,
ne balták jöjjenek!”

Negyedik kötetének (*Tüntető magnóliák*, 1997) címadó verse sodró erejű imádság a nagyvilágban élő minden magyarért, San Franciscotól Új-Zélandig: „Könyörögj miértünk Uram / hogy gyógyuljon be a / magyar seb / ahol kinyílik” (...) „Ó / magyar betűkre csucsorodott / gyermekszájak, / ó / tüntető magnóliák, / susogjatok, / mint a Kárpátok s a Tátra fenyői, / mint a bácskai / véres füvek, / mint az ungvári végeken / a kikelet hangja.” De tüntetnek a magnóliák a székely és a magyar temetőikben is, ahol a „sírkövek álmában / magyarul énekelnek / a gyermekleventék.” Ódai hangvételű poémáját így fejezi be:

„De ti,
tüntető magnóliák
magyarul lobogjatok,
mint a Kárpátok s a Tátra fenyői,
mint a bácskai
véres füvek,
mint az ungvári végeken
a kikelet hangja,
mint begyulladt garatok
fölsebzett kiáltása,
mint a legeslegelső szó
a tulipános bölcsőben,
Munkácson vagy Besztercebányán,
Ungváron vagy Kolozsváron,
lobogjatok
tisztán,
ti szűz,
ti hazátlan,
ti békésen tüntető magnóliák!”

Későbbi kötetében (*Adventi koszorú*, 2002) megjelenő *Adventi koszorú* avagy *Isten megáld a Harjítán* című elégikus hangvételű versében — népének sorsán szomorkodva — azt bizonyítja, hogy szülőföldje már csak Istenben találhat reményt és vigaszt:

„Isten csak az,
ki téged áld,
égeti homályos
múltad fátyolát,
szülőföldem...

Lelkedben ég,
ég az adventi koszorú,
ne könnyezz,
s ne légy te szomorú,
szülőföldem!...”

A Hargita — úgy is, mint jelkép, úgy is, mint valóságos táj — az egyik legutóbbi kötetében (*Lelkemben muzsikál a Hargita*, 2006) is a szülőföldhöz való ragaszkodást jelenti a költő számára. Úgy érzi, ott kell elmondania szülőföldjéért szóló imáját az egyre reménytelenebbnek tűnő helyzetben (*Ima a Hargitán*):

„s miközben érted imádkozom,
hegyem,
hullnak, egyre hullnak a levelek,
egymásra avarulnak,
s pördülnek-vonaglanak a szélben:
árva kiáltások a kétségbeesésben.
Vad neszek járnak zugaidat
a sötét éjszakában,
falánk farkasok barangolják testedet,
édes kezével cibálja üstöködet
az ősz-kapitány,
a letaroló elmúlás katonája.”

A negyedik gyertya című versében a Hargita hegygerincét a költői képzelet élő adventi koszorúnak látja, melyen egy székely legényke meggyújtotta az utolsó gyertyát, s ezzel közel hozta a megváltás nagy ünnepét:

„a szél elhozza számukra
a puha ködből kibomló
fehér havas himnuszát,
s a három királyok üzenetét:
— Isten jön,
és itt hagyja fiát a Hargitán.”

Ugyanezt az érzést sugallja *Karácsony a Hargitán* című verse, melyben a Hargitáról kivágott kislevele követként jelenik meg a házban, székely pásztorként beszélni kezd: „A havas üzenetét hoztam el nektek, / s az ősökét, / a hit, a szeretet diadalát, / s az örök kitarthatóság győzelmét.”

Kopjafa című képversében — népének szomorú sorsán tűnődve — ismét Istenhez fordul kérdésével: miért ostromozza e daliás embereket?

„A N
N Y I
VIRÁG
NYÍ-
LIK
KOP-
JAFÁK
HEGYÉN!
TE
SZIVÁR
VÁNY-
ARCÚ
NÉPEM!
NEKED
A
HALÁL
IS
VIRÁG
VIRÁG-HALÁL,
MONDD,
IDEGEN
LÁBNYOMOK
TÖRETLEN
VÍZTÜKRÉBEN,
HOLT
LÁTOMÁ-
SOKBAN
MIÉRT
OSTOROZZA
DALIÁS HÁTADAT
AZ ISTEN
?????????
?????????????????”

(*Kopjafa*)

Költői eszközök, verstani megoldások

Végezetül essék pár szó Beke Sándor kötetének költői eszközeiről, formai, verstani megoldásairól.

Beke Sándor már első köteteiben elhatárolja magát mind a magyar klasszikus költő-elődöktől, mind kortársaitól, és azonnal megtalálja saját, egyéni hangját.

Akár a külső világról, akár önmagáról ír, azt saját lelkiállapotától függően fogalmazza meg. Ebből következik lírájának kissé rapszodikus hangvétele, sűrűn váltakozik nála a pesszimista és a bizakodó hang, a bánat és az örömteli lelkesedés. Művein azonban mindig rajta van a kor bélyege, amelyben él.

A költő eddigi életművében — így istenes verseiben is — megfigyelhető két alapvető versszerkesztési forma. Főleg korábbi köteteiben (*Védtelességek, Téged kereslek, Megkésett feltámadás*) található a nagylélegzetű, sodró erejű, hosszú poémák, melyek egyetlen összefüggő gondolatsorból állnak, s azt bőbeszédűen, áradón, számtalan hasonlattal, metaforával, megszemélyesítéssel fejt ki a költő, mintha soha nem akarná — vagy nem is tudná — befejezni hegyipatakként áradó hosszabb-rövidebb, néha csak egy névelőből, néha három-négy-öt vagy több szóból álló sorait. Ez a versszerkesztési mód általában harmonikus formát alkot. Ilyen poémái a *Pogány lidércek, Visszautaznék, Téged kereslek, Tüntető magnóliák* stb., későbbi korszakából pedig a II. János Pál pápa emlékére írott *A szeretetnek nincsen temetője* című vers. E rövid soroknak sajátos ritmusuk van, mely leginkább a prózaritmushoz hasonlít, de annál több, mivel e hosszú versekben gyakran ismétlődik egy-egy kulcsszó, amely néha előrelendíti, néha fékezi a gondolatok gyors egymásutániságából eredő sodrást, de mindenképpen összefűzi — az amúgy is összefüggő — gondolatokat. Ilyen multifunkcionális kulcsszó például, *A költészet ablakai* című versben a „költészet” főnév vagy a *Téged kereslek* című versben a „kereslek” ige:

„kereslek
a fűszálon lapuló
harmatgyöngyben
kereslek
az útra hullt
nyárfalevelek
erecskéiben
kereslek
a buborékot szülő
esőcseppekben
kereslek
a véget nem érő
világegyetem harangvirág
csilingelésében
kereslek
a csillagok éjszakai
fecsegésében
kereslek
Hindemith gyászzenéjében”

Verseinek másik csoportját — főleg a későbbi, 2000. utáni kötetekben — a meglehetősen rövid, néha csak egy-két mondatból, 4-8 sorból álló, rendkívül tömören megfo-

galmazott aforizmaszerű megállapítások, leszűrt élettapasztalatokat közlő „axiómák” alkotják. Jónéhány ilyen költemény már idézésre került az előzőkben (*Mikor, Sorsunk, Félelem, Lelkiállapot* stb.), ezek kiegészítésére szolgáljon még néhány jellemző példa: „Már a tövisszörű / is vérzik, barátom!” (*Via Dolorosa*); „Annyira rövid az életünk — / Hogyan is tudnánk időnket beosztani? / Engem, téged, egymást szeretni?” (*Rövid az élet*); „Két végtelen közé zárt / néhány szárnycsapás, / ennyi a lét: / nagy nyomor, / fejfájás, / sok semmiség...” (*Ennyi...*); „Miért nem haragszunk magunkra, / ha gyarlók vagyunk, / s ha tévedünk? / Miért okolunk mindig mást, / ha baj van, / és segítséget / miért mindig csak / mindenható / Teremtőnkől várunk?” (*Miért?*)

Legújabb kötetében (*Fehér tulipánok*, 2004, *Mosolygó oroszlánok*, 2006) ismét találunk „bőbeszédűbb” verseket is, melyekről korábban már volt szó: *Ismét megszülettem*, *Megvilágosodás*, *Az első rettegés* vagy a *Lelkemben muzsikál a Hargita* című kötetben a Hargitáról szóló szimbolikus költemények.

Verseinek nyelvezete modern, gyakran többértelmű, költői képei általában szokatlanok, egyénítő erejűek. Gyakran használ szürrealista képeket, melyek egyszerű, köznapi sorokkal váltakoznak: „A tenger fövényén / fehér zongora. / Billegetőin játszik a szél. / Koncertezik az ég ura” (*Mennyei muzsika*).

„Zöld helikopterek
borzongtak
fehér templomaink felett,
ó,
Iesus Nazarenus Rex Iudaeorum,
imafülkékben
esdeklem letérdepelve,
európai homo
szívem
éggő csillagszóróként
sziporkázik,
de kihez,
de kinek,
éneke könnyező magnólia
susogása
minden fölkatartott féltekén”

(*Tüntető magnóliák*)

Verseiben gyakran él az egyénítő erejű nagybetűs kiemelésekkel is:

„A költészet
egy litánia,
egy ima:
IMA

AZ
EMBERÉRT”*(A költészet ablakai)*

Istenes verseinek leggyakrabban visszatérő jelképei vagy motívumai a harang, illetve a harangszó, a csillag, a galamb, a karácsonyfa, a mécses (gyertya), az adventi koszorú, valamint a Hargita. A harangszó és a csillagok általában gyermekkorába viszik vissza, Istennel való első kapcsolatait, találkozásait idézik föl számára:

„Gyermekkoromból
templomtorony
harangja szól,
érchangja felszáll
a táj felett
az égre —
Megállok egy pillanatra
és hallgatom:
Uram:
Hozzád beszél...”

(Ismét felgyújtom a mécses)

A csillag motívum megjelenik, többek között, a *Csillagok leszállnak az égen* című versben (a felszálló lelkek csillagokká változnak — a gyermek képzelete szerint). A galamb, mely kötetcímben is jelen van (*A galambok kirepülnek*, 2003) már korai versében is szerepel: „És mégis, / huszonötévesen, / félelőpári szívemet / mosta a Duna / s én tisztán / békegalamb képében / fölöttem repültem / te vénhedő Európa...” (*Huszonötévesen*). *A fehér galamb* című verse pedig talán az egyetlen a kötetben, amelyben utalás történik a reformációra, melynek ünnepére egy fehér galamb repül be az istentiszteletre a jóreménység hírnökeként. A karácsonyfáról, az adventi koszorúról már többször volt szó az előzőkben. Ez utóbbi kötetcímként, verscímként is szerepel, és — akár csak a fenyőfa — hol konkrét, hol szimbolikus értelemben. A mécses a költő megtérésének, illetve Istenhez való visszatérésének jelképe az *Ismét felgyújtom a mécses* című versben. Végül a Hargita — szintén konkrét és elvont, szimbolikus értelemben — a költő számára a szülőföldet, az erdélyi magyarság megmaradásáért folytatott küzdelmet jelenti ebben a gazdag, értékes életműben.

A továbbiakban részletesebb elemzésre kerül Beke Sándor istenes költészetének öt legismertebb és legnépszerűbb darabja: *Bűn*, *Téged kereslek*, *Ismét felgyújtom a mécses*, *Hála*, *A szeretetnek nincsen temetője*.

(Folytatjuk)

P. Buzogány Árpád
Ráduly János a könyvek
üzenethordozó szerepéről

Mint ahogyan a megszülető gyerekek is gondosan megválasztják a nevet szülei, hasonló helyzetben képzelem el Ráduly Jánost, amikor címet ad, választ következő könyvének. Ezt tette ezúttal is, hiszen a könyvnek* köze van az élethez, az életben helye van a könyvnek, illetve könyveknek. A közel 180 oldalas kiadvány egy gazdag életpálya egyetlen műfajt előnyben részesítő összegzése.

A korondi születésű, majd Kibéd krónikásává lett szerző összes megjelent munkáit elolvasni nem kis feladat. A folklorista Ráduly népköltészeti gyűjteméseiből összeállított önálló kiadványok száma több tucatra rúg, azokon kívül lírai alkotásai, gyermekversei, a rovásírással foglalkozó tanulmányai, Eminescu Esthajnal-fordítása gyarapítja a sort. A *Könyv és élet* azt bizonyítja, hogy nem pusztán gyűjt, feldolgoz a maga nem mindennapi, tudósi pontosságával, hanem szépirodalomról, néprajzról, népzeneről megjelent könyvek egész sorát ismertette, illetve kritikával, ajánlotta az olvasó figyelmébe.

Szolgálat ez is, a tollforgató felelősségével összefüggő, attól elválaszthatatlan magatartás termékei ezek az írások, melyeknek elsője még 1964-ben jelent meg a sajtóban — ebben a kötetben nem kapott helyet, ugyanis Ráduly csupán hatvanat válogatott ki az e műfajba sorolható közléseiből. A bevezetőben így fogalmaz: „mindig is az úgynevezett életes könyveket szerettem, amelyeknek »atmoszférájában« kitapintható a dokumentumértékűség. Ez a közéleti szempont úgyszólván végigvonul egykori írásaimon.”

Az időrendben kötetbe sorolt recenziók, kritikák most már kordokumentumok. Egyrészt mutatják, hogy egy vidéki értelmiségit mi foglalkoztatott, mit tekintett olyan témának, amit mások figyelmébe kell vagy érdemes ajánlani, másrészt pedig ezek által miképpen látta megvalósulni a tárgyalt könyvek üzenetét, a szerző ugyanis felemlíti, hogy a könyvismertetőkből „megpróbáltam jelezni a könyvek üzenethordozó szerepét, irodalom és élet egymásra utaltságát”. Ennek érvényességét nem csorbítja a szakmai érdeklődés hangsúlyossága sem (a kötetbe felvett írások kb. felének tárgya néprajzzal, népköltéssel kapcsolatos).

**Ráduly János: Könyv és élet*. Kritikák, recenziók. Válogatás négy évtized (1967–2008) kritikai „megnyilvánulásából”. Erdélyi Gondolat Könyvkiadó, Székelyudvarhely, 2011.
